

Grupa satira u borbi s golemom zmijom

Autorice izložbe:

prof. dr.sc. Jasna Jeličić Radonić, dr. sc. Magdalena Getaldić

Oblikovanje i razvoj virtualne izložbe:

Trpimir Jeronim Ježić

Suradnici:

Sveučilište u Zagrebu, Grafički fakultet:

Trpimir Jeronim Ježić, Marko Maričević

Institut für Antike, FB Archäologie Universität Graz, Austrija

German Archaeological Institute (DAI)

dr. sc. Manfred Lehner, Paul Bayer

Virtualna izložba: Skulptura antičke Salone

iz fundusa Gliptoteke HAZU

Virtual exhibition: The sculpture of antique Salona

from the holdings of the Croatian Academy of Sciences and Arts Glyptothèque

GLIPTOTEKA

Uz izložbu *Skulptura antičke Salone iz fundusa Gliptoteke HAZU* popratno je oblikovan virtualni prikaz izloženih sadrenih odljeva skulpture te povijesni kontekst antičkog grada kojem izvorno pripadaju. Virtualnoj izložbi moguće je pristupiti na slijedećoj poveznici <https://salona.netlify.app>

Koristeći realan i virtualni prostor izložba je uvod u buduće tematske prikaze zbirke sadrenih odljeva Gliptoteke HAZU, koji će biti dio stalnog postava obnovljenog muzeja. Stoga je kao početak odabrana *Salona*, glavni grad rimske provincije Dalmacije i arheološki lokalitet s višestoljetnim kontinuitetom života grada.

GRUPA SATIRA U BORBI S GOLEMOM ZMIJOM

Ljubaznošću *Instituta für Antike, Universität Graz* iz Austrije obogaćen je fundus *Zbirke sadrenih odljeva antičke skulpture* Gliptoteke HAZU. Ova zagubljena mramorna skulptura sa satirima otkrivena je u *Saloni* vjerojatno tijekom 19. stoljeća i dospjela je od 1857. godine u privatnu kolekciju u Graz.

Riječ je o rimskoj kopiji nekog poznatog umjetničkog djela izrađenog u helenističkoj maniri. Patetična grupa trojice mladih satira okrutno stegnutih u smrtonosnom zagrljaju goleme zmije, vjerojatno je bila kulturnog karaktera. Satiri su povezani s Dionizom, oni su njegovi sljedbenici, osuđeni na muku prikovani divovskim reptilom personifikacijom samog božanstva.

Dramatično tjeskobni prikaz božanskog kažnjavanja česta je tema obrađena u tragedijama. S Dionizovim kultom tijesno je povezana grčka satirska igra kojom se obično zaključivala trilogija. Euripid je satire povezao s odabranom mitskom građom u pridodanim satirskim igrama gdje je satire obično učinio robovima neke nemani te je na taj način kukavičluka i prepredenosti izražena drastična komika. U helenizmu dolazi do ponovnog oživljavanja satirske igre i popularnosti Euripidovih tema. Savršeni odraz te igre predstavlja *salonitanska skulptura*.

NEKLOPOLE I NADGROBNI SPOMENICI

Nadgrobni spomenici prikazani su kroz osnovne oblike u kojima se javljaju, od stela, ara i sarkofaga s naglaskom na one najznačajnije, uz odljeve koji se nalaze u zbirci Gliptoteke HAZU. Nadgrobni spomenici postavljeni su uz prilazne ceste gradu koje se proširenjem urbanog tkiva izmiještaju i koriste kao građevinski materijal, a pronađeni su prilikom arheoloških istraživanja.

RANOKRŠĆANSKI SPOMENICI

Budući da je Salona najpoznatiji lokalitet i po ranokršćanskim kompleksima, u prvom redu biskupskog sjedišta a zatim i ceterijalnih bazilika gdje su pokopani salonitanski martiri, na virtualnoj izložbi zasebno je izdvojena cjelina ranokršćanskih spomenika koji su prikazani kroz tlocrte, Dyggveove rekonstrukcije, arhivske crteže i fotografije, kao i zračne snimke. Salonitanska katedrala najveća je ranokršćanska građevina rimske Dalmacije, nastala početkom 5. stoljeća, čija je unutrašnjost bila oslikana freskama, a podne površine su bile prekrivene mozaicima. Nadbiskup Honorije preuređuje staru katedralu pokraj koje nastaje složeni krstionički sklop s novim građevinama krstionice i konsignatorijem, na čijem se ulazu nalazi mozaik s alegorijskom ilustracijom Psalma 41, na kojem su prikazani jeleni koji piju iz kantarosa. Tada se podiže i velika križna bazilika. U videu je prikazana izrada replike mozaika iz salonitanskog konsignatorija koja je izrađena u Arheološkoj radionici Konzervatorskog odjela iz Splita pod vodstvom mentora prof. dr. sc. J. Jeličić Radonić i Marijana Erštea 1997. / 1998. godine, te poklonjena gradu Solinu.

Izložbom se želi istaknuti značaj Gliptoteke HAZU kao jedinstvene ustanove u Hrvatskoj koja svojim specifičnim zbirkama sadrenih odljeva ima mogućnost sveobuhvatnog prezentiranja kiparske baštine razasute po raznim gradovima i državama, okupljajući ih na jednom mjestu.

Važnost Salone prikazana je kroz njenu povijest, arheološka istraživanja, urbanističke cjeline kao i pojedine građevinske sklopove i spomenike, kroz arhivsku, fotografsku i video dokumentaciju, što je popraćeno tlocrtima, zračnim snimkama, 3D modelima i interaktivnim mapama.

Na virtualnoj izložbi prikazane su cjeline o povijesti i formiranju zbirke sadrenih odljeva u sklopu Gliptoteke HAZU, te antikvarno sakupljanje privatnih i muzejskih zbirki od 15. do 19. stoljeća. Istaknuti su počeci organiziranih istraživanja lokaliteta te glavni istraživači u 19. stoljeću povezani s osnivanjem Arheološkog muzeja u Splitu.

Ucrtavanjem tada vidljivih segmenata bedema utvrđen je potpuni perimetar grada, koji je i danas osnova za izgled antičkog velegrada (F. Lanza, F. Cararra, E. Dyggve). Najvažnije povijesne karte su mapirane i njihova je geometrija preklopljena s današnjim stanjem u dinamičnoj i interaktivnoj vizuri. Skulpture iz fundusa Gliptoteke HAZU prikazane su u povijesnom kontekstu izdvojenih gradskih cjelina u kojima su se izvorno nalazile.

URBS VETUS, najstarija urbana jezgra Salone s glavnim trgom - forumom na kojem su bila dva hrama i niz uobičajenih sadržaja poznatih samo u osnovnim elementima, na virtualnoj je izložbi prikazan kroz rekonstrukcije tlocrta, hramova i njihovih razvojnih faza, arhivske fotografije i crteže grada, snimke iz zraka, uz rekonstrukciju izgleda gradskih vrata (*Porta Caesarea*) i video zapis konzervatorskih radova.

U sklopu ove cjeline zasebno je izdvojen prikaz i značenje carskog kulta čiji počeci sežu u Augustovo doba. Veliki broj skulptura koje pripadaju salonitanskom carskom kultu nalaze se kao odljevi u fundusu *Zbirke sadrenih odljeva antičkih spomenika* Gliptoteke HAZU. Carskom kultu pripisuje se mramorna ženska glava, vjerojatno Livijin portret, zatim portreti članova carske obitelji, dječaka Nerona i Druza Cezara, Augustovih potomaka te kip carskog princa (?) s obzirom na neskladnu restauraciju i dva mramorna portreta carice Plautile prikazane u dvije inačice.

URBS OCCIDENTALIS

Sa zapadne strane prvobitne gradske jezgre dio prostranog suburbija zaštićen je podizanjem novih gradskih zidina u koje je uklopljen monumentalni amfiteatar i gradska vrata (*Porta occidentalis*). Ova cjelina u virtualnoj izložbi prikazana je kroz Dyggveove tlocrte grada i rekonstrukcije amfiteatra te arhivske fotografije 30-ih godina 20. stoljeća Gliptoteke HAZU, ali i fotografije i video koji bilježi Arheološka istraživanja zapadnog dijela amfiteatra splitskog Konzervatorskog odjela Ministarstva kulture RH (pod vodstvom J. Jeličić Radonić uz sudjelovanje studenata Odsjeka povijesti Filozofskog fakulteta iz Splita 2006. godine).

URBS ORIENTALIS

Novi istočni dio grada (*Urbs orientalis*) na virtualnoj izložbi prikazan je kroz arheološka istraživanja kojima su pronađeni značajni ostaci gradskog tkiva i njegovih najznačajnijih građevina, koje čine brojne spolije monumentalnog hrama posvećenom vrhovnom rimskom božanstvu podignutom na glavnom trgu – forumu, u samom središtu grada. Predstavljen je i sadreni odljev iz Gliptoteke HAZU Venera Pobjednica (*Venus victrix*) koji svjedoči o postojanju tetrastilnog hrama Dioklecijanova razdoblja kojeg je ubicirao E. Dyggve u sjeveroistočnom dijelu grada. Palača namjesnika provincije kao gradska vila klasičnog tipa, prikazana je kroz rekonstrukcije tlocrta i pojedinih dijelova, poput luka iznad glavnog ulaza. Iz Fototeke Gliptoteke HAZU izdvojene su arhivske fotografije palače i mozaika.

BEDEMI

Sjeverni bedemi *Urbs orientalis* prikazani su kroz fotografije i video snimke nastale tijekom zaštitnih radova splitskog Konzervatorskog odjela Ministarstva kulture RH pod vodstvom J. Jeličić Radonić.

SILVANOV KULT

Na izložbi su kroz povijesne crteže F. A. Zaccarie i odljeve iz Gliptoteke prikazani Silvanovi reljefi čija se svetišta često nalaze u krajoliku u blizini izvora vode. Time se pokazuje razvoj kulta i religijskog života usko vezanog uz gospodarske značajke delmatskog stanovništva u okolici Salone. Silvanov kult često se sjedinjuje s kultom nimfi, zaštitnicama izvora i vode.